

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

ДОСВІД РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП В УКРАЇНІ

Богдан Деревянко,

*канд. юрид. наук, завідувач кафедри господарського та екологічного права
Донецького юридичного інституту ЛДУВС*

Останнім часом у зв'язку з інтенсифікацією глобалізаційних процесів у світовій економіці українські суб'єкти господарювання та їх об'єднання, знаходячись у світовому господарському просторі, відчувають певний вплив зарубіжного законодавства, так само як зарубіжні українського. Крім цього, успішність конкуренції між вітчизняними господарюючими суб'єктами (їх об'єднаннями) та закордонними виробниками аналогічної продукції багато в чому залежить від якості законодавства, яким регулюється їхня діяльність. Як свідчить негативний досвід Стародавнього Китаю та колишнього СРСР, ізольований розвиток економічної системи призводить до її занепаду. Тому Україна повинна інтегруватися до світової господарської системи і для завойовування й утримання вигідних позицій у ній залучати до своєї економічної, правової, суспільної та інших сфер діяльності усе позитивне, що вироблене та перевірене досвідом інших країн.

У зв'язку з тим, що Україна протягом сімдесяти років знаходилася у межах єдиного економічного простору СРСР, а також із тим, що господарська система Російської Федерації (РФ) доволі активно сприйняла ідею створення фінансово-промислових груп (ФПГ) уявляється доцільним вивчення досвіду правового регулювання процесів створення та діяльності промислово-фінансових груп (ПФГ) та ФПГ у РФ, правова наука якої має багато схожих інститутів, з метою внесення до вітчизняного законодавства провідних норм та запобігання негативним наслідкам, аналогічним тим, що є в господарській системі РФ. Хоча багато російських і вітчизняних вчених досліджували правовий статус ФПГ РФ (В. Лаптев, Ю. Вінслав, О. Сосковець, В. Рудашевський, В. Дементьев, Б. Мільнер, А. Мовсесян, В. Петухов, Н. Саніахметова, Г. Уманців, С. Грудницька, С. Губанов та ін.), проте цілеспрямованого дослідження статусу російських груп з метою вдосконалення правового регулювання українських ПФГ не здійснювалося.

Ціллю статті є визначення на підставі дослідження правового статусу ФПГ РФ напрямів удосконалення правового регулювання створення та діяльності ПФГ в Україні.

Слід обмовитися, що у межах статті будемо вважати особливості правового статусу українських ПФГ відомими вітчизняним дослідникам, а отже, такими, що не потребують окремого повторення у статті.

Отже, початок створенню ФПГ у РФ було покладено низкою указів Президента та постанов і розпоряджень Уряду, насамперед Указом Президента РФ № 2096 від 5 грудня 1993 року «Про створення фінансово-промислових груп у Російській Федерації», який затвердив Положення про фінансово-промислові групи та порядок їх створення. Після цього 28 жовтня 1994 року Указ Президента РФ «Про вироблення заходів державної підтримки створення та діяльності фінансово-промислових груп на базі фінансово-промислової групи «Інтеррос» дозволив формувати ФПГ з кількістю підприємств більшою 20 і з чисельністю зайнятих в усіх підприємствах групи зверх 100 тисяч чоловік, а також допустив наявність у структурі ФПГ підприємств з кількістю зайнятих більше 25 тисяч чоловік. Далі Указ Президента РФ «Про фінансово-промислову групу «Російський авіаційний консорціум» від 18 травня 1995 року № 496 передбачив ряд заходів державної підтримки формування ФПГ, а розпорядження Уряду від 3 червня 1995 року № 1768-Р зобов'язало Державний комітет промисловості та Міністерство фінансів РФ розробити порядок ведення консолідованої звітності. Найбільш важливими нормативними актами, що регламентують формування ФПГ, є Федеральний закон «Про фінансово-промислові групи» від 30 листопада 1995 року (Закон про ФПГ), постанова Уряду від 16 січня 1995 року № 48 «Про затвердження спеціальної урядової програми сприяння формуванню ФПГ» та Указ Президента РФ «Про заходи стимулювання створення та діяльності фінансово-промислових груп» від 1 квітня 1996 року № 443, якими було окреслено відносно міцну законодавчу базу формування ФПГ, знято ряд обмежень щодо цього процесу, передбачено підвищення ефективності управління ФПГ, стимульовано зацікавленість банків в інвестуванні великих промислових проектів.

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

Для комплексного дослідження російського законодавства про ФПГ слід розглянути основні положення Закону про ФПГ* [1]. Даний нормативний акт складається із семи глав: I) Загальні положення; II) Державна реєстрація ФПГ; III) Управління у ФПГ, ведення справ ФПГ; IV) Діяльність ФПГ; V) Контроль і звітність у ФПГ; VI) Ліквідація ФПГ; VII) Заключні положення.

Згідно із статтею 2 Закону про ФПГ Фінансово-промислова група – сукупність юридичних осіб, що діють як основне та дочірні товариства або повністю чи частково об'єднали свої матеріальні й нематеріальні активи (система участі) на основі договору про створення фінансово-промислової групи з метою технологічної або економічної інтеграції для реалізації інвестиційних чи інших проектів і програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту товарів та послуг, підвищення ефективності виробництва, створення нових робочих місць.

Учасниками ФПГ обов'язково повинні бути організації, що діють у сфері виробництва товарів та надання послуг, банки або інші кредитно-фінансові організації. До складу ФПГ можуть входити різні фінансові організації: інвестиційні інститути, недержавні пенсійні фонди, страхові організації, участь яких обумовлена їх роллю в забезпеченні інвестиційного процесу у ФПГ. Участь окремих суб'єктів господарювання у ФПГ законодавчо обмежена. Так, державні та муніципальні унітарні підприємства можуть бути учасниками ФПГ у порядку та на умовах, визначених власником їх майна. Дочірні господарські товариства та підприємства можуть входити до складу ФПГ лише разом із своїм основним товариством (унітарним підприємством – засновником). Формування ФПГ може здійснюватися двома способами: I) на основі договору про створення ФПГ та шляхом створення її учасниками центральної компанії; II) створюється основним та дочірніми господарськими товариствами. Залежно від способу створення ФПГ різняться перелік документів, що надаються для реєстрації ФПГ, а також деякі питання діяльності ФПГ. Поглибленої уваги заслуговує стаття 4 Закону про ФПГ, яка має назву «Транснаціональні ФПГ». Пунктом першим транснаціональні ФПГ визначаються як ФПГ, серед учасників яких є юридичні особи, що знаходяться під юрисдикцією держав – учасників СНД, мають відособлені підрозділи на території вказаних держав або здійснюють на їх території капітальні вкладення; а пункт другий зазначає, що у випадку створення транснаціональної ФПГ на основі міждержавної угоди їй присвоюється статус міждержавної (міжнародної) ФПГ, особливості створення, діяльності та ліквідації якої встановлюються вказаними угодами.

Правовий статус набувається ФПГ з моменту її державної реєстрації. Для державної реєстрації ФПГ центральна компанія відповідно до пункту 2 статті 5 Закону про ФПГ надає до повноважного державного органу заявку на створення ФПГ, договір про створення ФПГ (за виключенням ФПГ, що створюються основним та дочірніми товариствами), нотаріально завірени копії свідоцтва про реєстрацію, установчих документів, копії реєстрів акціонерів (для акціонерних товариств) кожного з учасників, включаючи центральну компанію ФПГ, організаційний проект, нотаріально завірени та легалізовані установчі документи іноземних учасників, висновки федерального антимонопольного органу. За результатами розгляду документів на створення ФПГ з урахуванням експертних оцінок компетентний державний орган у двохмісячний термін з дня надання йому документів приймає одне з наступних рішень: I) відмовити у реєстрації ФПГ; II) повернути документи ФПГ на доопрацювання; III) зареєструвати ФПГ.

Щодо тлумачення терміну «повноважний державний орган» слід додати, що з 1994 року реєстрація ФПГ здійснювалася Державним комітетом статистики, а потім Міністерством промисловості РФ. З липня 1997 року реєстрація не проводилася у зв'язку з ліквідацією останнього, уповноваженого на ведення державного реєстру ФПГ. Проте її було поновлено після того, як урядовою постановою № 104 від 22 лютого 1998 року функції уповноваженого федерального органу з державного регулювання ФПГ було покладено на Міністерство економіки РФ.

Державна реєстрація підтверджується свідоцтвом установленого зразка. Зареєстровані ФПГ заносяться до державного реєстру ФПГ. На відміну від українського законодавства, Закон про ФПГ визначає рівноправність словосполучень «фінансово-промислова» та «промислово-фінансова» група.

Договір про створення ФПГ визначає найменування ФПГ; порядок та умови заснування центральної компанії ФПГ як юридичної особи, що у певній організаційно-правовій формі уповноважена вести справи ФПГ; порядок створення, обсяг повноважень та інші умови діяльності ради керівників ФПГ; порядок внесення змін до складу учасників ФПГ; обсяг, порядок та умови об'єднання активів; мету об'єднання учасників; термін дії договору (див. статтю 7 Закону про ФПГ).

Інформація про створені ФПГ зберігається у державному реєстрі ФПГ – єдиному банку даних, який створений повноважним державним органом та налічує необхідні відомості про державну реєстрацію ФПГ. Склад відомостей та структура державного реєстру ФПГ визначається Урядом РФ.

*Повніше див.: [2].

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

Управління ФПГ, що створена на основі договору про створення ФПГ, здійснюється Радою керівників ФПГ, яка включає всіх її учасників, та центральною компанією ФПГ, що визначено статтями 10 та 11 Закону про ФПГ, а порядок управління ФПГ у вигляді основного і дочірнього товариства визначається статтею 105 Цивільного кодексу РФ. Рада керівників ФПГ є вищим органом управління ФПГ. Її компетенція встановлюється договором про створення ФПГ.

Згідно зі статтею 11 Закону про ФПГ центральна компанія ФПГ має повноваження вести справи групи і представляти її на усіх рівнях. Вона є юридичною особою, заснованою всіма учасниками договору про створення ФПГ або є по відношенню до них основним товариством. Її може бути створено у формі господарського товариства, асоціації або союзу. Після державної реєстрації ФПГ до назви центральної компанії додаються слова «центральною компанією ФПГ», про що вона сповіщає орган, який реєстрував її створення. Статут центральної компанії ФПГ повинен визначати предмет та цілі її діяльності і відповідати умовам договору про створення ФПГ. Орган, що здійснив реєстрацію центральної компанії ФПГ, інформує повноважний державний орган про всі зміни, внесені до її статуту. Центральна компанія ФПГ виступає від імені ФПГ у відносинах, пов'язаних із створенням та діяльністю ФПГ, веде зведений (консолідований) облік, звітність та баланс ФПГ, готує річний звіт про діяльність ФПГ, виконує в інтересах учасників ФПГ окремі банківські операції відповідно до законодавства РФ про банки і банківську діяльність. Інші види діяльності центральної компанії ФПГ щодо ведення справ ФПГ встановлюються її статутом або договором про створення ФПГ, що вказує на спеціальну правоздатність центральної компанії ФПГ.

На відміну від українського законодавства стаття 14 Закону про ФПГ встановлює, що учасники ФПГ, в інтересах яких діє центральна компанія ФПГ, несуть солідарну відповідальність за її зобов'язаннями, що виникли у результаті участі в діяльності ФПГ. Особливості реалізації такого солідарного зобов'язання встановлюються договором про створення ФПГ.

У РФ здійснюється державна підтримка діяльності ФПГ. Заходи такої підтримки згідно зі статтею 15 Закону про ФПГ встановлюються за рішенням Уряду РФ та охоплюють:

- залік заборгованості учасника ФПГ, акції якого реалізуються на інвестиційних конкурсах (торгах), до обсягу передбачених умовами інвестиційних конкурсів (торгів) інвестицій для покупця – центральної компанії тієї ж ФПГ;
- надання учасникам ФПГ права самостійно визначати терміни амортизації обладнання та накопичення амортизаційних відрахувань із спрямуванням отриманих коштів до діяльності ФПГ;
- передачу у довірче управління центральної компанії ФПГ тимчасово закріплених за державою пакетів акцій учасників цієї ФПГ;
- надання державних гарантій для сприяння залученню різного роду інвестицій;
- надання інвестиційних кредитів та іншої фінансової підтримки для реалізації проектів ФПГ.

Органи державної влади суб'єктів РФ можуть надавати додаткові пільги та гарантії ФПГ.

Центральним банком РФ можуть надаватися банкам-учасникам ФПГ, які реалізують у ній інвестиційну діяльність, різні пільги, що передбачають зниження норм обов'язкового резервування, зміну інших нормативів з метою підвищення їх інвестиційної активності.

Порядок надання заходів підтримки ФПГ розробляється Урядом РФ відповідно до пріоритетів у промисловій і соціальній політиці, які заявляються ним щорічно одночасно з представленням проекту федерального бюджету на відповідний рік.

Центральна компанія ФПГ щорічно звітує перед усіма учасниками та повноважним державним органом про результати діяльності групи, а також публікує звіт.

А згідно зі статтею 17 Закону про ФПГ компетентний державний орган має право не частіше одного разу на рік вимагати звіт про діяльність ФПГ і призначати її аудиторську перевірку. Крім цього учасники ФПГ зобов'язані надавати органу, що здійснює контроль, за його запитом будь-яку інформацію про поточну діяльність ФПГ.

За результатами перевірки ФПГ компетентний державний орган має право:

- запропонувати учасникам ФПГ усунути виявлені недоліки і встановити терміни їх усунення;
- звернутися до Уряду РФ (або до органу суб'єкта РФ) з пропозицією про позбавлення ФПГ усіх або частини наданих ними прав чи заходів державної підтримки;
- вжити заходів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності;
- звернутися до Уряду РФ з пропозицією про припинення діяльності свідоцтва про реєстрацію ФПГ.

Про кожну з перерахованих дій компетентний державний орган інформує Уряд РФ. При зверненні повноважного державного органу Урядом РФ (або відповідним органом державної влади суб'єкта РФ) приймається відповідне рішення.

ФПГ вважається ліквідованою з моменту припинення дії свідоцтва про реєстрацію ФПГ та виключення її з державного реєстру ФПГ. Зобов'язання учасників ФПГ щодо виконання договору про

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

створення ФПГ у випадку її ліквідації діють, оскільки це не суперечить Закону про ФПГ та Цивільному кодексу РФ.

Статтею 19 Закону про ФПГ передбачається вичерпний перелік підстав ліквідації ФПГ:

- прийняття усіма учасниками ФПГ рішення про припинення її діяльності;
- вступу у законну силу рішення суду про визнання недійсним договору про створення ФПГ;
- встановлення рішенням суду, що набуло законної сили, порушення законодавства РФ при створенні ФПГ;
- закінчення терміну дії договору про створення ФПГ (якщо його не подовжено учасниками ФПГ);
- прийняття Урядом РФ рішення про припинення діяльності свідоцтва про реєстрацію ФПГ у зв'язку з невідповідністю її діяльності умовам договору про її створення та інвестиційного проекту, а також у випадку повторного винного вчинення дій, які було виявлено та припинено в результаті державного контролю за діяльністю ФПГ*.

Як бачимо, російська нормативно-правова база, що регламентує процеси створення (реєстрації) та діяльності ФПГ, серед значної кількості схожих ознак має й певні відмінності з вітчизняним законодавством. Насамперед вони стосуються поняття (і перш за все рівноправності понять ФПГ та ПФГ за законодавством РФ та однозначності існування лише ПФГ в Україні); видів (за формою – у вигляді основної та дочірніх компаній а також за допомогою системи участі в РФ, та лише за допомогою системи участі в Україні; за суб'єктами – національні, транснаціональні й міждержавні (міжнародні) в РФ, та національні й транснаціональні в Україні); форми управління (Рада керівників ФПГ та заснована усіма учасниками ФПГ РФ, що створена на основі договору про створення ФПГ, центральна компанія ФПГ, або однозначно обране головним підприємством ПФГ України існує промислове підприємство, що виготовляє кінцеву продукцію ПФГ, здійснює її збут та сплачує податки в Україні); термінів державної реєстрації (2 місяці за законодавством РФ й 3 місяці у разі розгляду проекту з участю українських головного підприємства й учасників ПФГ та 6 місяців у разі розгляду проекту транснаціональної ПФГ України); порядку прийому документів, необхідних для державної реєстрації (насамперед, незалежність процесу прийому документів, необхідних для створення ФПГ РФ від розрахункового обсягу реалізації кінцевої продукції ФПГ та залежність, визначена у пункті 3 статті 3 Закону України «Про промислово-фінансові групи в Україні» (Закону про ПФГ) [4]; а також відсутність у Законі про ФПГ норми, аналогічної тій, що є у пункті 2 статті 3 Закону про ПФГ, про необхідність перерахування до Державного бюджету державного мита за прийняття проекту створення ПФГ до розгляду відповідним державним органом); відповідальності учасників за результатами діяльності групи (учасники ФПГ РФ несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями центральної компанії, що виникли в результаті участі у ФПГ, а головне підприємство ПФГ не несе відповідальності за зобов'язаннями учасників ПФГ, учасники ПФГ не несуть відповідальності за зобов'язаннями головного підприємства ПФГ, якщо інше не обумовлено двосторонніми договорами, гарантіями, Генеральною Угодою); заходів державної підтримки групи (табл. 1.); умов ліквідації групи (насамперед, тут нас цікавить відсутність у статті 7 Закону про ПФГ пунктів про ліквідацію ПФГ у випадках вступу у законну силу рішення суду про визнання недійсним договору про створення ПФГ, а також встановлення рішенням суду, що набуло законної сили, порушення законодавства України при створенні ПФГ).

Незважаючи на певні показники діяльності ФПГ у РФ, законодавча база з регулювання цих процесів отримує критичні зауваження з боку російських економістів та юристів.

Зокрема, у науковій пресі зазначається, що виходячи з поняття ФПГ є можливими лише два шляхи направлення капіталопотоків – відносини основного й дочірнього підприємств або партнерські об'єднання активів, тоді як світова практика демонструє більшу кількість форм взаємодії капіталів, у тому числі варіанти, пов'язані із перехресним «в усіх напрямках» володінням акціями [5, с. 107-109]. Слід погодитися із групою російських вчених із тим, що поняття ФПГ є дещо деталізованим за цілями створення, і якщо йти таким напрямом, перелік цілей можна розширити наприклад «підвищенням керованості, вирішенням проблем неплатежів, реінтеграцією із підприємствами республік колишнього СРСР» тощо. Щодо класифікації ФПГ на думку цих вчених, стаття 4 Закону про ФПГ є недостатньо проробленою та має кілька неточностей. Перша полягає в ототожненні понять «міждержавної» та «міжнародної» ФПГ, хоча очевидно, що не всяка міжнародна ФПГ є міждержавною, друга – в тому, що міжнародно організовані, міждержавні, транснаціональні ФПГ – є міжнародними, проте кожна з них

* Повніше роз'яснення питань, що стосуються задач та напрямів діяльності ФПГ, оформлення установчих документів ФПГ та її центральної компанії, призначення і ймовірного змісту організаційного проекту створення ФПГ (пояснювальної записки проекту ФПГ, техніко-економічного обґрунтування доцільності створення ФПГ), економічного механізму взаємовідносин (взаєморозрахунків) між учасниками ФПГ, фінансової звітності у ФПГ та деяких інших аспектів діяльності ФПГ РФ див.: [3, с. 258-296].

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

відбиває специфіку походження або вказує на власника. Третя неточність на їх думку полягає в тому, що стаття 4 Закону про ФПГ має назву «Транснаціональні фінансово-промислові групи», а в тексті дає характеристику і транснаціональним і міждержавним (що ототожнюються з міжнародними) ФПГ [5, с. 107-109].

Таблиця 1.
Порівняльна характеристика пільг ФПГ України та заходів державної підтримки ФПГ РФ

Пільги ФПГ України згідно із Законом про ФПГ та їх місце у ньому	Пільги ФПГ РФ згідно із Законом про ФПГ та їх місце у ньому
1	2
Місцеві: Законом про ФПГ не передбачені	Місцеві: Органи державної влади суб'єктів РФ можуть надавати додаткових пільг та гарантій ФПГ (пункт 1 статті 15).
Загальнодержавні:	Загальнодержавні:
Оподаткування проміжної та кінцевої продукції ФПГ здійснюється згідно з чинним законодавством України (пункт 1 статті 4). Головне підприємство та учасники ФПГ звільняються від сплати вивізного (експортного) мита і митних зборів у разі експорту проміжної продукції (пункт 2 статті 4). Головне підприємство та учасники ФПГ звільняються від сплати ввізного (імпортного) мита і митних зборів у разі імпортування проміжної продукції (пункт 3 статті 4).	Учасникам міждержавної ФПГ можуть у порядку та на умовах, встановлених Урядом РФ, можуть надаватися митні тарифні пільги, передбачені Законом РФ «Про митний тариф» на товари, що переміщуються через кордон у межах діяльності цієї ФПГ (пункт 4 статті 4). Залік заборгованості учасника ФПГ, акції якого реалізуються на інвестиційних конкурсах (торгах), до обсягу передбачених умовами інвестиційних конкурсів (торгів) інвестицій для покупця – центральної компанії тієї ж ФПГ (пункт 1 статті 15). Надання учасникам ФПГ права самостійно визначати терміни амортизації обладнання та накопичення амортизаційних відрахувань із спрямуванням отриманих коштів до діяльності ФПГ (пункт 1 статті 15). Передача у довірче управління центральній компанії ФПГ тимчасово закріплених за державою пакетів акцій учасників цієї ФПГ (пункт 1 статті 15). Надання державних гарантій для сприяння залученню різного роду інвестицій (пункт 1 статті 15). Надання інвестиційних кредитів та іншої фінансової підтримки для реалізації проектів ФПГ (пункт 1 статті 15).
На банки - учасники ФПГ не поширюються обмеження щодо внесків комерційних банків до статутних фондів інших підприємств і організацій, встановлені частиною четвертою статті 3 Закону України «Про банки і банківську діяльність», у частині інвестування коштів у розробку або розвиток і модернізацію виробництва кінцевої та проміжної продукції ФПГ. Набуті банками корпоративні права власності та інші майнові права в цих випадках зберігаються за банками після реорганізації або ліквідації ФПГ (пункт 4 статті 4)*. Банк – учасник ФПГ має право проводити клірингові заліки заборгованості платежів за проміжну продукцію між головним підприємством і учасниками ФПГ, а також між учасниками ФПГ (пункт 5 статті 5).	Центральним банком РФ можуть надаватися банкам-учасникам ФПГ, які реалізують у ній інвестиційну діяльність, різні пільги, що передбачають зниження норм обов'язкового резервування, зміну інших нормативів з метою підвищення їх інвестиційної активності (пункт 2 статті 15).

Також слід погодитися з В.Д. Рудашевським, що недоліками Закону про ФПГ є те, що він важливі питання не реалізує законодавчо, а відсилає на розгляд Уряду РФ, який, у свою чергу, може передоручити їх певному міністерству чи відомству. Слід погодитися з тим, що із двадцяти двох статей Закону про ФПГ половина налічує відсилку до адміністративних актів, рішень суб'єктів Федерації та міждержавних угод майже за всіма питаннями, що мають принципове значення [6, с. 36]. Більш того, Закон про ФПГ цим наділяє державні органи у відношенні до ФПГ повноваженнями, що суперечать Цивільному кодексу РФ, згідно із яким відмова у реєстрації юридичної особи з причини недоцільності не припускається. А згідно із статтею 7 Закону про ФПГ це припустимо поряд із невірним оформленням документів [7, с. 293]. Хоча дана теза й заслуговує певної уваги, вона не може бути аргументом, адже ФПГ не має статусу юридичної особи. (До речі, відсутність у ФПГ статусу юридичної особи змусила доводити законність її існування через відсутність ФПГ як організаційно-правової форми у Цивільному кодексі РФ. Аргументи на захист були аналогічними таким: ФПГ як об'єднання, що створюється на основі договору, не є юридичною особою. Проте центральна компанія

*Дана норма посилається на статтю із нормативного акту, що втратив чинність у зв'язку з прийняттям 07.12.2000 року Закону України «Про банки та банківську діяльність» № 2121.

Деревянко Б. Досвід Російської Федерації в контексті вдосконалення правового регулювання процесів функціонування промислово-фінансових груп в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 12. С. 128–133.

створюється в організаційно-правових рамках, що відповідають Цивільному кодексу РФ. Договір про об'єднання юридичних осіб у ФПГ не вступає у протиріччя з діючим законодавством і не підпадає під дію статей, що передбачають випадки недійсності договорів [8, с. 14]). Деякі положення Закону про ФПГ носять декларативний характер, вони нікого ні до чого не зобов'язують. Так стаття 15 лише перераховує заходи підтримки, що можуть бути надані (а можуть і не бути надані) ФПГ з боку Уряду РФ (пункт 1), а також визначає додаткові пільги (які не розшифровує) за рішенням органів державної влади суб'єктів РФ (пункт 1). Аналогічною є ситуація і з заходами державної підтримки, які може за своїм розумінням надавати Центральний банк (пункт 2). Пункт 3 закликає Уряд РФ (Центральний банк тут не згадується) застосовувати заходи підтримки ФПГ «відповідно до пріоритетів у промисловій і соціальній політиці, які заявляються ним щорічно одночасно з представленням проекту федерального бюджету на відповідний рік». Тобто тут Уряд зобов'язується дотримуватися пріоритетів, які сам і визначає [7, с. 293].

Хоча російським законодавством передбачено можливість ліквідації ФПГ у випадках вступу в законну силу рішення суду про визнання недійсним договору про створення ФПГ, а також встановлення рішенням суду, що набуло законної сили, порушення законодавства при створенні ФПГ, недоліком його вчені визначають відсутність норми про те, що необхідно робити у випадку, коли вповноважений державний орган відмовляє у реєстрації ФПГ або коли ФПГ ліквідується за однією з підстав, передбачених статтею 19 Закону про ФПГ. При цьому виникає питання, що тоді відбувається із центральною компанією: підлягає вона ліквідації чи може продовжувати свою діяльність, виключивши із своїх функцій функцію центральної організації ФПГ? Взагалі, статус центральної компанії уявляється прописаним не у повному обсязі [6, с. 38].

Отже, законодавство РФ поряд із прогресивними моментами у регулюванні процесів створення та діяльності ФПГ має певні проблеми та суперечності. Тому до нього слід ставитися з обережністю, щоб не копіювати помилки або неточності в законодавстві сусідів. З урахуванням усього зазначеного уявляється доцільним подати пропозицію вітчизняному законодавцю щодо внесення до Закону про ПФГ норм, аналогічних провідним нормам Закону про ФПГ, визначеним вище, а також додаткових положень, відсутніх у законодавстві як України так і РФ, що пропонуються російськими вченими, з тим, щоб дозволити створення ПФГ у будь-якій організаційній формі (рівноправної участі; основного та дочірніх товариств; перехресного «в усіх напрямках» володіння акціями); надати можливість учасникам ПФГ самостійно вирішувати питання управління всіма справами групи (тобто прирівняти поняття ПФГ та ФПГ, дозволити банку, фінансово-кредитній установі бути головною компанією групи); по можливості скоротити терміни створення (реєстрації) ПФГ; надати можливість подавати документи для створення ПФГ незалежно від розрахункового обсягу реалізації кінцевої продукції ПФГ; розробити додаткові загальнодержавні та місцеві пільги учасникам ПФГ, які повинні мати галузевий індивідуальний характер та надаватися на основі аналізу економічної обґрунтованості, взаємної вигідності учасників групи й економічної та соціальної сфери держави; уможливити ліквідацію ПФГ у випадках вступу у законну силу рішення господарського суду про визнання недійсним договору про створення ПФГ, встановлення рішенням суду, що набуло законної сили, порушення законодавства при створенні ПФГ, а також вступу у законну силу рішення відповідного суду про необхідність ліквідації ПФГ у зв'язку з порушенням групою чи її керівниками кримінального, цивільного, господарського, податкового чи антимонопольно-конкурентного законодавства, і при цьому надати можливість головному підприємству та учасникам ПФГ оскаржити рішення суду у відповідному суді вищого рівня; роз'яснити порядок дій головного підприємства, учасників ПФГ та відповідних державних органів при ліквідації ПФГ.

Таким чином, дослідження російського законодавства дозволяє визначати позитивні й негативні боки у правовому регулюванні створення та діяльності ПФГ України та РФ, знаходити і вносити додаткові норми до вітчизняного законодавства для покращення діяльності досліджуваного явища в економіці України. Саме на обґрунтування змін і доповнень до законодавства за визначеними напрямами мають спрямовуватися майбутні дослідження.

Література:

1. О финансово-промышленных группах: Федеральный закон Российской Федерации от 30 ноября 1995 года №190-ФЗ // Сборник законодательства Российской Федерации. – 1995. – №49. – Ст. 4697.
2. Петухов В. Комментарий к закону о финансово-промышленных группах // Право и экономика. – 2002. – №5. – С. 3-19.
3. Ленский Е.В. Корпоративный бизнес / Под ред. О.Н. Сосковца. – Мн.: «Армита – Маркетинг, Менеджмент», 2001. – 480 с.
4. Про промислово-фінансові групи в Україні: Закон України від 21 листопада 1995 року №437/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №23. – Ст. 88.
5. Куликов А., Родіонов С., Скворцов А. Совершенали правовая база развития ФПГ? // Российский экономический журнал. – 1997. – №4. – С. 107-109.
6. Рудашевский В.Д. Правовое положение финансово-промышленных групп: возможности и ограничения // Государство и право. – 1998. – №2. – С. 35-42.
7. Мезоэкономика: Учебное пособие. / Под ред. проф. И.К. Ларионова. – М.: Издательский дом «Дашков и К°», 2001. – 444 с.
8. Суворов А.В. Финансово-промышленные группы // Финансы и кредит. – 1999. – №2(50). – С. 13-19.